جیهان لە چنگی ئیمپڕاتۆردا -2-
سمکۆ عەبدولکەریم ...

بەشی دووەم.....

ئەمریکا بە گەیشتن بە ئیمپراتۆریەتی جیهانی سڵی لە هیچ نەکردەوە، لە چوارچێوەی ئەو نەخشەڕێگایەی ڕۆزڤەلت کێشای ئەمریکا لە ڕێگەی کۆمپانیاکانەوە دەستی بە هەموو کون و کەلەبەرێکی ئەو جیهانە گەیشت. لە دەرەوەی پڕۆسەی سەربازی ئەمریکا شەڕی لە بەین بردنی دوژمن و نەیارەکانی دەست پێکرد، هەر لە وڵاتانی ئەمریکای لاتینەوە بگرە، تا دەگاتە ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست و ئاسیای دوور، لە سەروی هەمووشیانەوە لەدانی پێگەی یەکێتی سۆڤیەتی جاران، کە ئەمەیان بە ئەمریکا لە سەرووی هەموویانەوە بوو، چۆن بتوانێ گەورەترین و مەترسیدارترین کۆسپی بەردەم ئیمپڕاتۆریەتەکەی بڕوخێنێ، لەم روانگەیەوە بە پشت بەستن بە بیردۆزی (دۆمینۆ، کە ئەیزنهاوەر لە ساڵی 1954 لە یەکێ لە وتارەکانیدا ئاشکرای کرد) پەنای بردە بەر سەرکوتکردنی هەر وڵاتێکی هەڵگری بیروباوەڕی شیوعییەت، چونکە بە پێی لێکدانەوەی ئەو (بیردۆزەی ئەیزنهاوەر) هەر وڵاتێکی شیوعی لە ناوچەکەیدا، دەکرێ کاریگەری لەسەر وڵاتانی دەوروبەری دابنێ و وایان لێبکات دوای بیروباوەڕی شیوعیەت بکەون، بە پێچەوانەشەوە هەر لە روانگەی بیردۆزی (دۆمینۆ) وە سەرکوتکردن و ڕوخانی هەر وڵاتێک لە ناوچەیەکی دیاریکراودا، دەبێتە هۆی ڕووخانی وڵاتانی دوروبەری، یەک بە دوای یەکدا، (وەک پوولی دۆمینۆ).

ئەمریکا بۆ بە ئاکام گەیاندنی خواستەکانی، هەنگاو بە هەنگاو لە ڕووخانی شیوعییەت نزیک بووەوە، کە ئەوەیان بۆ ئەو خواستێکی هەرە لە پێش بوو، بۆ جۆرێک، بۆ لەدانی شوعییەت بە شێوەیەکی گشتی پەنای بردە بەر هەمووشتێک، هەر لە لەنێوبردنی سەرۆکی چەند وڵاتێک، کە گومان دەکرێ ئەمریکا ناڕاستەوخۆ لە پشتیانەوە بووبێت، وەک (عومەر تۆریجۆس سەرۆکی پەنەما و جیم ڕۆلدوس سەرۆکی ئیکوادۆر) کە هەردووکیان لە یەک ساڵدا لە ڕێگەی سووتان و کەوتنە خوارەوەی فڕۆکەکانیان لە ساڵی (1981) گیانیان لە دەستدا. ئەمە جگە لە دەست هەبوون و ڕێکخستنی کودەتاکان و پاڵپشتی کردنی گروپ و بزووتنەوە ئیسلامییەکان، ئەمەش هەر هەمووی بۆ ئامانجی لەدانی شیوعییەت و

خۆشکردنی زەمینە بۆ دروستکردنی ئەو ئیمپراتۆریەتەی ئێستا بە هۆی سەرهەڵدانەوەی روسیا خەریکە ئەو پێگەیەی جارانی نامێنێ و جارێکی دیکە بارودۆخەکە بەرەو قۆناغێکی دیکەی ململانێ هەنگاو دەنێ.

ئەگەر پێشهاتەکانی، دوای یەک لە دوای یەکی روخانی رژێمەکانی، تونس و لیبیا و میسر و یەمەن، وا لێکبدەینەوە کە دەرفەتێکی دیکە بوو بۆ ئەمریکا، بۆ ئەوەی خولێکی دیکەی یارییە سیاسییەکەی دەست پێبکات، بە ئامانجی زیاتر چەسپاندنی دەسەڵات و هەیمەنی خۆی بەسەر جیهاندا، ئەوە دەبێت بگەڕێنەوە بۆ ئەو رۆژەی کە لە (11 ی سپتەمبەری 2001) ئوسامە بن لادن لە رێگەی چەند فڕۆکەیەکی مەدەنی پەلاماری ئەمریکای-دا، بە شێوەیەک تا ئێستاش لە (40%) سەدا چلی دانیشتوانی ئەمریکا باوەڕ بەو چیرۆکە ناکەن و بە سیناریۆ و گومانەوە لەو رووداوە دەڕوانن و پێیان وایە ئەمە بەشێک بوو لە سیاسەت و گەمەی سیاسی، کە مێژووی ئەمریکا پڕیەتی لەو جۆرە یاریانە، کاتێک ویستبێتی چنگی لە شوێنێک گیرکات و ئابورییەکەی هەڵلوشێت، سیناریویەکی داڕشتووە.

پەنەما یەکێکە لەو وڵاتانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ساڵی 1989 بە بیانووی بازرگانیکردن بە ماددە هۆشبەرەکان و سپیکردنەوەی پارە داگیری کرد، بەڵام بە گوێرەی هەندێ سەرچاوە هۆکاری ئەم داگیرکارییە ئەوە بوو کە پەنەما و سەرۆکەکەی (مانویل نوریێگا) بەرهەڵستی تاقمێک لە سیاسییەکان و بەڕێوەبەری کۆمپانیا ئەمریکییە خاوەن دەسەڵاتەکانی دەکرد.

ئەمەش وەک بەربەستێک وابوو لەبەردەم جێبەجێبوونی نەخشەی سیاسی ئەمریکا لە جیهاندا، بەومانایەی ئەمریکا بۆ گەیشتن بە ئیمپراتۆریەت، لە هەر شوێنێک لە لایەن هەرسەرکردەیەکەوە بەرەنگاری کرابێت، ئەو کەسە بە شێوەیەک لە شێوەکان لە ناوبراوە، بە پێی هەندێ سەرچاوە ئەمریکا لە ماوەی (111) ساڵدا لە ساڵی 1890 تا 2001 (134) دەست تێوەردانی سەربازی ئەنجامداوە .
لەو کاتانەی ئەمریکا زۆر سەرسەختانە رووبەڕووی بیری شوعییەت و ئەو وڵاتانە بووەوە کە رۆژ بەرۆژ لە هەڵکشاندا بوون و مەترسی ئەوە هەبوو ئەو وڵاتانە یەک لە دوای یەک بکەونە ژێر دەسەڵات و فیکری کۆمۆنیزم.

ساڵی (1969) ئیندۆنیزیا بووە چەقی ئەو رووبەڕووبوونەوانە، بەپێی دەبینین ئەمریکا لە رێگەی کۆمپانیای (مەین) و جێبەجێکردنی پڕۆژەی کارەبا لەم وڵاتەدا، پلانێکی گشتگیرو تێکمەی داڕشت بۆ لانی کەمی

کۆنترۆلکردنی باشووری رۆژهەڵاتی ئاسیا ، مەبەستیش لەوە ئەوەبوو(سۆهارتۆ) خزمەتی سیاسەتی دەروەی ئەمریکا بکات و ببێتە نمونە و سەرمەشق ب□ و□لاتانی دیکەی ناوچەکە، بە شێوەک رەنگدانەوەیەکی باشی هەبێت لە سەر ئاستی و□لاتانی ئیسلامی بە تایبەتی و خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بە شێوەیەکی گشتی، کە لەم سەردەمەدا خۆرهەڵاتی ناوەڕاست ل□ بەردەم تەقینەوەیەکی جۆریدا بوو، لەم رێگایەشەوە لە یەک کاتدا ئەمریکا هەم لە رووی سیاسییەوە پێگەی خۆی لەم ناوچەیەدا بەهێز بکات بۆ لێدانی کۆمۆنیزم، هەم لە رووی ئابوورییەوە دەست بەسەر نەوتی ئەم و□لاتدا بگرێت کە تا ئەم کاتەش کەس ئاگاداری رێژەو جۆری نەوتی ئەم و□لاتە نەبوون.

دەکرێ بڵێن لە دوای ئیران، ئیندۆنیزیا دووەم تاقیکردنەوەو پەلهاویشتنی ئەمریکا بوو بەرەو دروستکردن و گەیشتن بە ئیمپراتۆریەتی جیهانی لە ناوچەی ئاسیا و خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، کە زۆر لە سیاسییەکان و شارەزایانی بواری ئابوری لە نێو ئەو کۆمپانیایەی بە مەبەستی ئەنجامدانی پڕۆژەی کارەبا روویان کردبووە ئیندۆنیزیا ئەو راستییەیان دەزانی و هەندێکیان دانیشیان پێدا ناوە، هەمیشە ئەو بیانووەیان بۆ خۆیان هێناوەتەوە کە دەیانگووت: ” ئێمە لێرەین بۆ ئەوەی و□لات لە چنگی کۆمۆنیزم رزگار بکەین” .